

Kriza društvenosti-Kriza individualnosti

Devčić, Tin

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:917780>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Tin Devčić

**KRIZA DRUŠTVENOSTI – KRIZA
INDIVIDUALNOSTI**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, rujan 2023

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Tin Devčić

**KRIZA DRUŠTVENOSTI – KRIZA
INDIVIDUALNOSTI**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Erik Brezovec

Zagreb, rujan 2023

KRIZA DRUŠTVENOSTI – KRIZA INDIVIDUALNOSTI

SAŽETAK

Ovaj rad se bavi pitanjem krize društvenosti, odnosno krize individualnosti pri čemu opisuje zdravo društvo danas i što sve utječe na društvo kao takvo. Kao što svaki čovjek ima svoj osobni karakter, tako i društvo ima društveni karakter, odnosno zajedničke osobine većine članova društva koje se formiraju uzajamnim djelovanjem pojedinaca, članova društva na društvo i društva na svakog pojedinca. Uloga društvenog karaktera je da usmjeravanje energije članova društva bez svjesne odluke čini upravo ono što društvo očekuje, uvjereni kako to čine prema vlastitom izboru.

Rad također opisuje razvoj sektaštva i kako ono utječe na zdravo društvo, odnosno kako skupina koja je zanesena svojim ideološkim smislom lako previđa životne vrijednosti drugih i može se okomiti na neistomišljenike ne birajući sredstva. Ljudske, ideološke i vjerske slobode su najveće čovjekovo dobro koje Bog daruje. One sadrže sustave vrijednosti na kojima se gradi individualnost što je moralna sloboda na kojoj počiva ljudsko dostojanstvo. Na kraju rada je kroz raspravu opisana poveznica između stavki prethodno razrađene tematike, te su na kraju izneseni relevantni zaključci na temelju prethodno razrađene tematike.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	III
1.UVOD	1
2. ZDRAVO DRUŠTVO DANAS	2
3. POVIJEST SEKTAŠTVA	7
4. RASPRAVA	11
ZAKLJUČAK	13
POPIS LITERATURE	14

1.UVOD

U današnje vrijeme čovjek ima potrebu osloboditi se od društva koje u velikoj mjeri razvija materijalne i kulturne potrebe čovjeka. Osjećati se slobodnim od ograničenja, slobodnim djelovati u skladu sa svojim željama, znači doseći ravnotežu između želja, mašte i sposobnosti za djelovanje. Čovjek se osjeća slobodnim ukoliko mu mašta nije veća od njegovih stvarnih želja i ukoliko ni mašta ni želje ne premašuju sposobnost djelovanja. Ravnotežu se može uspostaviti i održavati stabilnom reduciranjem želja i mašte ili širenjem sposobnosti djelovanja.

Čovjek odgovore najčešće traži u alternativnim ideologijama koje za njega najbolje predstavljaju sliku svijeta iz njegovog kuta promatranja. Takva slika često se odnosi ne samo na pojam svijeta za koji određena osoba ima određenu projekciju kako bih trebao izgledati, nego i na činjenicu da pojedinac također traži smisao u svijetu općenito i od malih nogu zapravo igra određenu ulogu koja je u skladu s društvenim normama društva u kojem se osoba nalazi. Često osoba koja ima potrebu tražiti alternativu u smislu uloga i vlastite vrijednosti u društvu postane odsutna od društvenih normi. Takve stvari dovode do društvenog fenomena koji je ujedno i tema rasprave, a to je kriza društvenosti i individualnosti.

Cilj ovog rada je opisati kako izgleda zdravo društvo i kako se čovjek prilagođava raznim oblicima društvenih normi i standarda. Unutar drugog poglavlja opisano je zdravo društvo danas, odnosno utjecaj raznih utjecaja na prirodu čovjeka. U trećem poglavlju je opisano sektaštvo, kao i što utječe na nastanak i razvoj sektaštva. Na kraju radu su izneseni relevantni zaključci na temelju prethodno razrađene tematike.

2. ZDRAVO DRUŠTVO DANAS

U društvu danas se ukorijenila misao kako su ljudi u zapadnom svijetu u osnovi zdravi unatoč činjenici kako veliki broj ljudi pati od ozbiljnih oblika mentalnih oboljenja. Uglavnom se slučajevi mentalnih oboljenja smatraju individualnim slučajevima unutar zdravog društva. Mnogi bolesnici smatraju kako su njihove opsesije ili histerični izljevi samo normalne reakcije na abnormalne okolnosti u kojima se nalaze. U današnje vrijeme postoji radio, televizija, društvene mreže koje umjesto da ponude ljudima najbolja ostvarenja za njih, ta sredstva obavještavanja pune ljudski um nekvalitetnim i negativnim vijestima koje truju ljudski um. Svaki prijedlog vlade koji bi financirao proizvodnju filmova koji bi prosvjećivali ljudski um, naišao bi na pobunu i optužbe u ime slobode i ideala.¹

U današnje vrijeme ljudi imaju više slobodnog vremena nego što se nekada moglo zamisliti. Međutim, čovjek nije u stanju upotrijebiti svoje stečeno slobodno vrijeme jer stalno pokušava ubiti vrijeme koje je uštedio i sretan je kada je još jedan dan završen. Psiholozi i psihijatri ne prihvaćaju mogućnost da društvu nedostaje mentalno zdravlje kao cjelini, već smatraju kako je riječ o individualnim slučajevima. Ne postoje statistički podatci kako su mentalne bolesti rasprostranjene po zemljama iako postoje podatci o materijalnom bogatstvu, zaposlenju, stopi rađanja i smrtnosti. Jedini podatci koji mogu ukazati na mentalno zdravlje su podatci o samoubojstvima, ubojstvima i alkoholizmu. Podrazumijeva se kako je broj samoubojstava i ubojstava usko povezan s mentalnim zdravljem i stabilnosti.

Vjeruje se da će razvoj znanosti i tehnologije omogućiti čovjeku da zavlada prirodom i koristi se njezinim resursima za osiguranje vlastite egzistencije, čime bi se riješili svi egzistencijalni problemi. Vjerovalo se da će materijalno blagostanje dovesti do zadovoljenja svih ljudskih potreba, ne samo materijalnih nego i do sretnog života. Također, ako se svatko brine za sebe, ta će sreća obuhvatiti većinu ljudi, zavladat će mir i harmonija.² Danas je vidljivo koliko su ta uvjerenja pogrešna. Čovjek nije pokorio prirodu, odnosno svakodnevno se može svjedočiti ljudskoj bespomoćnosti u suočenju s prirodnim katastrofama. Odnos čovjeka prema prirodi i svijetu je znanstveni otuđeni intelekt. Moderni čovjek prirodu doživljava kao trgovački centar koji služi za zadovoljavanje želja i iz kojeg uzima ono što mu je potrebno. Ekonomski napredak ostao je povlasticom bogatih zemalja i bogatih pojedinaca. Svjetske ekonomske

¹ Erich Fromm; Zdravo društvo; Zagreb 1986, str. 12

² Internet link: <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/erich-fromm-zdravo-drustvo-1-dio/> pristup: 26.06.2023

institucije stalno izlaze s novim podacima o sve većem jazu između bogatih i siromašnih država i pojedinaca unutar iste države. Nepravda u raspodjeli bogatstva i ekonomsko iskorištavanje slabijih i siromašnijih postala je uobičajena pojava suvremenog društva. Usmjerenost na sebe i briga za zadovoljenje vlastitih potreba ne dovodi do harmonije i mira, nego do jačanja pohlepe i egoizma.³

Kao što svaki čovjek ima svoj osobni karakter, tako i društvo ima društveni karakter, odnosno zajedničke osobine većine članova društva koje se formiraju uzajamnim djelovanjem pojedinaca, članova društva na društvo i društva na svakog pojedinca. Uloga društvenog karaktera je usmjeravanje energije članova društva bez svjesne odluke da čini upravo ono što društvo očekuje, uvjereni kako to čine prema vlastitom izboru. Primjerice, ne treba se svaki dan iznova odlučivati odlaziti na posao, plaćati račune ili slati djecu u školu jer društvo to očekuje. Suvremeni društveni karakter naziva se tržišnim, a temeljne vrline su potrošnja, konzumacija i razmjena svih vrsta dobara, materijalnih i nematerijalnih. Glavna je karakteristika društva tržišnog karaktera da sve postaje roba, sve ima cijenu i upotrebnu vrijednost. Potrošnja je postala sama sebi cilj. Potrošačko društvo stalno stimulira želje, a svaka želja treba biti odmah zadovoljena, nakon čega je zamjenjuje nova želja. Čovjek je ravnodušan prema stvarima i odbacuje ih čim se pojavi nešto novo. Želja za posjedovanjem ne proizlazi iz stvarnih potreba čovjeka, nego iz požude za stvarima i nesposobnosti inhibicije želja.⁴

Čovjek društva tržišnog karaktera i druge ljude doživljava kao robu, nešto što se može upotrijebiti. Odnosi su površni, ne postoje dublje veze ni zanimanje za tuđu individualnost, nego koliko je netko koristan, koliko može zadovoljiti potrebu za druženjem, prijateljstvom, emotivnim vezama i položajem u društvu. Razgovori se uglavnom svode na mnoštvo beskorisnih riječi. Umjesto dijaloga, vode se usporedni monolozi u kojima ni jedan od sudionika ne čuje onog drugog, niti očekuje razmjenu mišljenja.

Svijest o sebi rađa potrebu za osjećanjem vlastitog identiteta. Definira identitet kao jezgru naše ličnosti koja je nepromjenjiva i koja traje čitav naš život, unatoč promjenjivim uvjetima i bez obzira na izvjesne promjene u mišljenjima i osjećajima. Aktivnim odnosom prema životu, kroz životne situacije u kojima čovjek iskušava sam sebe, stječe iskustva, uči, mijenja se i raste

³ Internet link: <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/erich-fromm-zdravo-drustvo-1-dio/> pristup: 26.06.2023

⁴ Internet link: <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/erich-fromm-zdravo-drustvo-1-dio/> pristup: 27.06.2023

kao ljudsko bića, otkrivajuće sebe. Kako bi čovjek to mogao, mora biti slobodan i to je pravi smisao čovjekove težnje za slobodom. Sloboda nije cilj sam po sebi, ona je alat kojim se ostvaruju ciljevi i podrazumijeva se prihvaćanje odgovornosti za vlastite odluke. Danas čovjek ima slobodu da odlučuje sam za sebe, ali ne zna što bi odlučio jer osim onih ciljeva koje nameće potrošačko društvo, čovjek nema istinski vrijednih ciljeva i ideala te bježi od slobode. Čovjek je danas zatvorenik uzrokovan unutarnjom pasivnošću, ograničenjima, strahovima, osjećajem nemoći i izbjegavanjem odgovornosti za vlastiti život.⁵

Želja za modernizacijom znači kompulzivnu kritiku stvarnosti. Privatizacije takve želje rezultira kompulzivnom samokritikom koja potječe od vječnog nezadovoljstva samim sobom. Smatrati se pojedincem znači da se ne može nikoga kriviti za svoj jad i da uzroke vlastitih poraza nije moguće tražiti nigdje osim u vlastitoj indolenciji i lijenosti. Nije jednostavno svaki dan živjeti s rizikom od osuđivanja i prezira samog sebe s obzirom kako je čovjek u oba slučaja fokusiran samo na vlastita dostignuća i stoga nema vremena obratiti pažnju na društveni prostor u kojem proturječnosti individualne egzistencije kolektivno proizvode. Priroda čovjeka je da reducira složenost svog neugodnog položaja kako bi pojasnili uzroke nevolje i tako ih doveli do stupnja na kojem će biti dovoljno razumljivi da ih se ne može podvrgnuti postupku ispravljanja. Zbog toga i vlada potreba za individualnim kukicama za koje bi prestrašeni pojedinci mogli kolektivno, makar za kratko, objesiti svoje individualne strahove. Javni prostor za pojedince nije puno više od divovskog ekrana na koji projiciraju vlastite brige koje time ne prestaju biti privatne niti u toku vlastitog uveličavanja stječu nova kolektivna svojstva. Javni prostor je ono mjesto gdje se javno priznaju privatne tajne i intimnosti, dok moć plovi daleko od ulice izvan dosega kontrole građana u eksteritorijalnost elektroničkih mreža. Pojedince se kao žrtve individualizacijskih pritisaka lišava zaštitnog oklopa građanskog statusa kao njihovih građanskih vještina i interesa.⁶

Autoritarni mislioci su pretpostavljali kako je ljudska priroda stalna i nepromjenjiva. Takva pretpostavka je služila kao dokaz da su etički sustavi i društvene institucije nužne i nepromjenjive, a samim time i sagrađene prema čovjekovoj prirodi. Kada bi čovjek bio beskrajno prilagodljiv, tada bi norme i institucije nepovoljne za ljudsku dobrobit, imale šansu čovjeka zauvijek uvući u svoje obrasce. Čovjek bi samim time bio lutka društvenih uređenja

⁵ Internet link: <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/erich-fromm-zdravo-drustvo-1-dio/> pristup: 27.06.2023

⁶ Zygmunt Bauman; Tekuća modernost; 2011, str. 43-44

umjesto da je sila čije se prirodne osobine protive moćnom pritisku nepovoljnih socijalnih i kulturnih oblika. Odnosno, kada bi čovjek bio obrazac kulture, niti jedan društveni poredak ne bi mogao kritizirati i prosuđivati sa stajališta čovjekove dobrobiti. Kada bi se pretpostavilo kako ne postoji ljudska priroda, tada bi jedina moguća psihologija bila radikalni biheviorizam koji se zadovoljava s opisivanjem beskrajnog broja oblika ponašanja.⁷

Prema tradiciji humanističke etike smatra se kako je poznavanje čovjeka temelj za utvrđivanje normi i vrijednosti. Etika se izgrađuje na osnovi nauke o čovjeku, dok psihologija istražuje prirodu čovjeka te je zato etika primijenjena psihologija.⁸ Čovjek se može prilagoditi ropstvu, ali samim time on odgovara na njega snižavanjem svojih intelektualnih i moralnih kvaliteta. Čovjek se u stanju prilagoditi kulturi koja je puna nepovjerenja i neprijateljstva svojih članova, ali on na takvu prilagodbu reagira tako da postaje slab i sterilan. Primjerice, čovjek može prilagoditi sebe na društvene uvjete koji zahtijevaju potiskivanje seksualnih poriva, ali time on razvija neurotske simptome. On se u stanju prilagoditi svakom obrascu kulture, ali ukoliko se oni protive njegovoj prirodi, razvija mentalne i emocionalne poremećaje koji će ga na koncu prisiliti da izmjeni te uvjete jer on ne može izmijeniti svoju prirodu. Ljudi su bića ispunjena energijom koja reagira na podražaje specifičnim i provjerljivim načinom na vanjske utjecaje. Ljudska evolucija korijeni se u čovjekovoj prilagodljivosti i u stanovitim neuništivim osobinama njegove prirode, te ga one primoravaju da nikada ne prestane u svom traženju uvjeta koji bolje odgovaraju njegovim istinskim potrebama.⁹

U razvijenoj industrijskoj civilizaciji prevladava ugodna, uhodana, razumna i demokratska nesloboda. Prava i slobode koji su bili vitalni faktori u počecima i ranijim stupnjevima industrijskog društva prepuštaju se višim stupnjevima tog istog društva. Odnosno, oni gube svoje tradicionalno opravdanje i sadržaj. Slobode misli, govora i savjesti su bile kao slobodna inicijativa koju su proizvele i činile kritičke ideje sačinjene kako bi nadomjestile zastarjelu materijalnu i intelektualnu kulturu produktivnijom i racionalnijom. Neovisnost misli, autonomija i pravo na političku opoziciju lišeni su svoje bazične kritičke funkcije u društvu koje je sve sposobnije da zadovolji potrebe pojedinaca posredstvom načina na koje je organizirano. Slobodna inicijativa već od samog početka nije bila blagodat u cjelini jer je ona uključivala mukotrpan rad, neizvjesnost i bojazan za veliku većinu stanovništva. Ukoliko

⁷ Erich Fromm; Čovjek za sebe; 1986, str. 29-30

⁸ Erich Fromm; Čovjek za sebe; 1986, str. 32

⁹ Erich Fromm; Čovjek za sebe; 1986, str. 30-31

čovjek ne bi bio prisiljen da se potvrđuje kao slobodan ekonomski subjekt, tada bi iščezavanje te vrste slobode bilo jedna od najvećih ostvarenja civilizacije. Tehnološki proces mehanizacije i standardizacije može osloboditi individualnu energiju za još neispisanu domenu slobode. Čovjek bi u tom slučaju bio oslobođen svijeta rada koji mu nameće strane potrebe i strane mogućnosti, odnosno bio bi slobodan da upotrijebi autonomiju u životu koji bi bio njegov vlastiti. Suvremeno industrijsko društvo ima tendenciju totalitarizmu na osnovu organizacije njegove tehnološke baze. Političke snage se danas potvrđuju svojom moći nad procesom i tehničkom organizacijom aparata. Vlade razvijenih industrijskih društava mogu se održati i osigurati samo kada se uspije mobilizirati, organizirati i eksploatirati tehničku, znanstvenu i mehaničku produktivnost raspoloživu industrijskoj civilizaciji. Politička sloboda bi značila oslobođenje individuumu od politike koju oni sad stvarno ne kontroliraju.¹⁰

Ostvarenja i neuspjesi društva obezvrjeđuju njegovu višu kulturu. Cijenjenje autonomne ličnosti i humanizma javlja se kao ideal zaostalih stupnjeva razvoja. Zacijelo je viša kultura bila uvijek u suprotnosti s društvenom stvarnošću, a samo je privilegirana manjina uživala njene blagoslove i predstavljala njene ideale. Uvijek su koegzistirale dvije antagonističke sfere društva, odnosno viša kultura se uvijek prilagođavala, dok je stvarnost rijetko uznemiravana njenim idealima i istinama.¹¹

¹⁰ Herbert Marcuse; Čovjek jedne dimenzije, 2. izdanje, 1989, str. 21-23

¹¹ Herbert Marcuse; Čovjek jedne dimenzije, 2. izdanje, 1989, str. 67

3. POVIJEST SEKTAŠTVA

Sektaštvo je religijsko ili sekularno djelovanje totalitarne naravi koje narušava ljudska prava i dostojanstvo te remeti društveni sklad.¹² Skupina koja je zanesena svojim ideološkim smislom lako previđa životne vrijednosti drugih i može se okomiti na neistomišljenike ne birajući sredstva. Ljudske, ideološke i vjerske slobode su najveće čovjekovo dobro koje Bog daruje. One sadrže sustave vrijednosti na kojima se gradi individualnost što je moralna sloboda na kojoj počiva ljudsko dostojanstvo. Vjerske grupacije svojim posebnostima dodaju još i natprirodnu dimenziju pa im je još lakše površno vrednovati druge i bezobzirno se odnositi prema njima, sve u ime svojega boga. Dakle, sektaštvo je opći problem koji se na različite načine pojavljuje među ljudima.¹³

Iako se u mnogobrojnim civilizacijama razvilo sektaštvo i sklonost heterodoksije, nastale su i velike razlike u pogledu stupnja razvoja takvih utopija i njihovog utjecaja na društvenu i političku scenu. Takve razlike su nastale ovisno o tome koliki su doprinos tome imali institucijski i politički faktori, odnosno koliko je politika bila žarište takvih sektaških orijentacija. Važno je i uolikoj mjeri su vladari odgovorni za ostvarenje dominantnih vizija u svojim društvima, kao i s određivanjem institucija i procesa putem kojih se ta odgovornost može ostvariti. Konceptije odgovornosti bile su povezane s koncepcijom političke arene i njezina mjesta u ostvarenju transcendentalnih vizija, kao i stupnjem prihvaćanja i moguće legitimacije utilitarnih, egoističnih dimenzija ljudske prirode.¹⁴

Utjecaj sekta i njihovih koncepcija stvaranja institucija i dinamike njihovih civilizacija najbolje su vidljive u načinima na koje su se glavne heterodoksije povezale sa širim društveno političkim pokretima. Tu su izrazito važni modeli alternativnog društvenog i kulturnog poretka koji je u njima razvio determinante kao što su priroda njihovih veza s različitim tipovima političke borbe i pobune. Odnosno priroda koalicija u koje su ulazili, njihovo mjesto u glavnim vladajućim koalicijama, te njihov utjecaj na njih. Većina alternativnih vizija je bila usko povezana s tradicijama i orijentacijama onih koji su se odricali svijeta i proglašavali različite onostrane orijentacije. Tako su se razvijale sektama slične skupine koje su dalekosežno utjecali na cijeli institucionalni okvir civilizacije, a ne samo na religijsku sferu. Takva dinamika je dovela do stalnog širenja civilizacijskih, političkih i religijskih okvira i kolektiva. Oni su često

¹² Internet link: <https://adventisti.hr/sektastvo-ili-sekte/> pristup: 25.06.2023.

¹³ Internet link: <https://adventisti.hr/sektastvo-ili-sekte/> pristup: 25.06.2023.

¹⁴ Shmuel N. Eisenstadt; Fundamentalizam, sektaštvo i revolucija; Politička kultura; Zagreb str. 18

bili povezani s dalekosežnim promjenama obuhvata i konkretne organizacije političkih i ekonomskih jedinica. Glavni značaj tih civilizacija i njihovi oblici ostvarenja transcendentálnih vizija nisu urodili snažnim alternativnim koncepcijama društvenog političkog poretka.

Kako velike riječi slobode i ispunjenja izgovaraju vođe i političari u kampanjama, radiju ili pozornicama, one postaju besmisleni zvukovi koji dobivaju značenje samo u kontekstu propagande ili biznisa. Asimiliranje ideala i realiteta pokazuje razmjere prevladavanja ideala, a on je spušten iz sublimirane domene duše ili duha, odnosno čovjekove intime, te preveden u operacionalne termine i probleme.¹⁵

Dolazilo je do pokušaja da se rekonstruiraju politička središta i njezini simboli iako su mnogi od takvih pokreta doista sudjelovali u političkim borbama nastojeći strukturirati širi prostor za sebe i utjecati na politike. Takvi pokreti, odnosno sekte su se usmjeravali na pokušaje proglašavanja univerzalističkih definicija vjerskih zajednica i postizanja veće jednakosti. Mnogi od tih pokreta koji su nastali u tim civilizacijama su se povezivali s pobunjeničkom i političkom sferom militarističke orijentacije. Takvi ciljevi su se kristalizirali uglavnom pučkim ustancima protiv loših vladara.¹⁶

Društveno politički zahtjevi u takvim sektama su se usredotočili na pokušaje promjene konkretne primjene postojećih pravila i na uvjeravanje vladara da primjene dobrohotnije politike, ali se za takve zahtjeve nije gledalo da nose nova načela političkog djelovanja ili odgovornosti vladara različitim dijelovima stanovništva. Utjecaj takvih sekta na dinamiku određenih civilizacija bio je usko povezan s činjenicom da su različite sektaške skupine, organizacije i konglomeracije stalno bile autonomne u kulturno religijskom području. Vođe takvih pokreta su mogli sklapati mnoge nove saveze s različitim društvenim skupinama i pokretima, ali su ti savezi bili vrlo slični onima koji su postojali u glavnim područjima njihovih društava, odnosno rijetko su savezi izražavali drugačija načela društvene organizacije.¹⁷

Pojam teror prvi je put upotrijebljen tijekom Francuske revolucije kako bi se ukazalo na opće stanje straha koje je namjerno izazvano, u političke svrhe. Šezdesete i sedamdesete godine 20. stoljeća razdoblje su pojava brojnih terorističkih i anarhističkih grupacija u Europi. Vjerski žar i

¹⁵ Herbert Marcuse; Čovjek jedne dimenzije, 2. izdanje, 1989, str. 68

¹⁶ Shmuel N. Eisenstadt; Fundamentalizam, sektaštvo i revolucija; Politička kultura; Zagreb str. 19

¹⁷ Shmuel N. Eisenstadt; Fundamentalizam, sektaštvo i revolucija; Politička kultura; Zagreb str. 19

militantne političke ideje bile su dovoljne za nastanak i razvitak kulture nasilja koja je obilježila cijelo 20. stoljeće. Korijeni terorizma sežu u 1793., terorizam je povijesno određena pojava koja je nastala u posljednjih dvadeset godina 19. stoljeća i koja se neprestano širi, posebno nakon Drugoga svjetskog rata. Teror je jedan od ekstremnih pojava moderniteta, ere masa i nacionalnosti, svijeta tehnike i ekonomije. Proizašao je iz velikih pokreta koji su uništili stari europski poredak.¹⁸

Terorizam je smišljena upotreba nezakonitog nasilja ili prijetnje nezakonitim nasiljem radi usadivanja straha, s namjerom prisiljavanja ili zastrašivanja vlasti ili društva kako bi se postigli ciljevi koji su općenito politički, vjerski ili ideološki. Terorizam bih mogla nazvati ratom bez točno određenih zaraćenih strana, rat koji nema ni jednu osobinu klasičnih ratova.

Lijevo orijentirane grupacije mladih ljudi vidjele su rješenje i ispunjenje svojih ideala u oružanim napadima na institucije konzervativne države. Vlastima konzervativnih država antiterorizam i unutarnji neprijatelj bili su izlika da zakonskim putem smanje prava građana i zaustave procese demokratizacije u svojim zemljama. Terorizam je zapravo bio odgovor na represivnu politiku država zapadne demokracije, posebice u vrijeme opće pobune mladih u razdoblju od 1968. do 1974. godine.

Politički programi većine terorističkih organizacija u Europi temeljili su se na markističkoj ili čak maoističkoj ideologiji. Osim ovih terorističkih organizacija, koje su sačinjavali uglavnom mladi ljudi iz različitih društvenih slojeva, u Europi su djelovale i terorističke oslobodilačke organizacije arapskih i islamskih zemalja, posebno organizacije Palestinaca. Stalni izvor političkih kriza, uličnih borbi od Drugog svjetskog rata do danas su područja Sjeverne Irske, Baskija u Španjolskoj, Belgija (tenzije između Flamanaca i Valonaca), Cipar (sukob između grčkih i turskih interesa).¹⁹

Najstarija nacionalna teroristička organizacija u Europi 20. stoljeća je bila IRA (Irska republikanska armija). Nastala je u Sjevernoj Irskoj 1919. kao ekstremna struja političke organizacije SINN FEIN s političkim ciljem odvajanja Irske od britanske krune. U svojim počecima prihvatila je marksističku ideologiju te je politički bila lijevo orijentirana. Organizirana je u male grupe terorista, tzv. ćelije, kako bi osigurala pokretljivost i spriječila otkrivanje cijele organizacije. Nakon stjecanja neovisnosti Republike Irske, politički i vojni cilj organizacije premješten je na ujedinjenje grofovija na sjevernom području otoka koje je ostalo u sklopu Ujedinjenog Kraljevstva

¹⁸ Sandra Hrabar; Politički terorizam i ekstremizam u zapadnoj Europi u drugoj polovici 20. stoljeća; ROSTRA

¹⁹ Sandra Hrabar; Politički terorizam i ekstremizam u zapadnoj Europi u drugoj polovici 20. stoljeća; ROSTRA

s Republikom Irskom. IRA je u Sjevernoj Irskoj 1955. godine započela kampanju manjih terorističkih napada na britansku vlast koji su prestali 1962. godine. Od sredine 60-ih godina politička slabost Sjeverne Irske počela se urušavati.²⁰

Frakcija Crvene armije je bila ekstremna ljevičarska skupina aktivna tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina na području Savezne Republike Njemačke. Skupina je proizašla iz njemačkog studentskog pokreta s kraja šezdesetih godina, koji je uz francuski bio najradikalniji u Europi i koji je otvoreno iskazivao svoje nezadovoljstvo ratom u Vijetnamu i nespremnošću njemačkog društva da se u potpunosti suči s nacističkom prošlosti. U ideološkom smislu skupina je zagovarala marksizam i maoizam pomiješan s radikalnim anarhističkim stavovima. Organizacija se uglavnom financirala samostalno, a navodno je osamdesetih godina u manjoj mjeri primala pomoć Istočne Njemačke i Bliskog istoka.

Zanimljivo je da su otprilike polovinu članova RAF-a činile žene, a većina pripadnika skupine dolazila je iz vrlo dobro situiranih obitelji te je bilo čak i djece industrijalaca. Prvu akciju je RAF izveo 2. travnja 1968, kada je Baader s djevojkom Gudrun Ensslin te još dvojicom istaknutih članova, Horstom Sohnleinom i Thorwaldom Prollom, podmetnuo požar u trgovačkom centru u Frankfurtu. U akciji nije bilo žrtava niti je materijalna šteta bila velika, no iako je taj teroristički čin u tom pogledu bio gotovo beznačajan, bomba je pokrenula lavinu događaja s dugoročnim posljedicama.²¹ U potrebi financiranja terorističkih pothvata, Baader-Meinhof su diljem Njemačke izveli seriju pljački banaka, zbog čega je njemačka policija poduzela veliku akciju traženja i hvatanja članova bande. U nekoliko oružanih incidenata tijekom 1971. godine ubijena su tri policajca, a uhvaćeno je više članova skupine. U svibnju 1972. terorističkim je napadom na američku vojarnu u Frankfurtu na Majni, u kojem je jedan vojnik poginuo, počela serija RAF-ovih bombaških napada kojima su na meti bili i američki ciljevi na njemačkom tlu. Ukupno je u šest podmetnutih bombi tijekom proljeća 1972. ubijeno četvero i ranjeno više od četrdeset ljudi. No razdoblje terora Frakcije Crvene armije privremeno je prestalo nakon što je u lipnju 1972. nakon višesatne opsade uhvaćen Andreas Baader, a u sljedećim tjednima su uhvaćene Meinhof i Ensslin te još nekoliko visokorangiranih pripadnika skupine. Smrt vođa nije zaustavila akcije. Unatoč hvatanju vođa skupine, mala jezgra koja je brojala između dvadeset i četrdeset pripadnika nastavila je s terorističkim akcijama.

²⁰ Sandra Hrabar; Politički terorizam i ekstremizam u zapadnoj Europi u drugoj polovici 20. stoljeća; ROSTRA

²¹ Sandra Hrabar; Politički terorizam i ekstremizam u zapadnoj Europi u drugoj polovici 20. stoljeća; ROSTRA

4. RASPRAVA

Iako je u ljudskoj povijesti vidljivo kako opasnost nije nikad postojala, može se dogoditi da vođe uvjere stanovništvo kako se nalaze u opasnosti, te se tada aktivira defenzivna agresija kao prirodna reakcija na ugroženost. Takav primjer se dogodio u Mađarskoj početkom 2015. godine kada je predsjednik Mađarske uložio mnogo truda u uvjeravanje ljudi kako su imigranti opasnost za njihovu kulturu i državu. To je s vremenom dovelo do širenja defanzivne agresije cijelog naroda koju spominje i Fromm u svojim istraživanjima. Narod se u tim trenucima osjeća pod pritiskom vanjske sile i uvjereni su kako će narod drugačije kulture počiniti razne zločine i narušiti kulturni balans njihovog naroda. Zbog takvih se razvijaju osjećaji kako su nacionalni integritet, teritorij i kulturne vrijednosti nadasve narušeni, a posljedično tome razvila se agresija kao obrambeni mehanizam u situacijama kada su takvi osjećaji prisutni. To je odličan primjer masovne manipulacije koja utječe na zdravo društvo.

Čovjek je uvijek podložan manipulaciji zbog straha za svoju sigurnost koju smatra narušenom ne shvaćajući kako mu je u većini slučajeva taj strah nametnut. Događa se odbacivanje vlastitog izbora zbog osjećaja nemoći da se išta promijeni, te čovjek tada postaje otuđen od svoje društveno uvjetovane norme, s obzirom kako se ona aktualizira u političkom životu pojedinca. Pojedinaac vidi samoga sebe kao politički neutjecajnog, on se osjeća suvišno, te stoga u potpunosti odbacuje politiku kao sferu života koja za njega ni na koji način nije važna. Međutim, to ga dovodi do otuđenja jer odbacivanjem političkog, on je odbacio mogućnost vlastitog javnog djelovanja. Jer činjenica da čovjek može djelovati znači da se od njega može očekivati ono neočekivano, što svakog čovjeka čini jedinstvenim. Ukoliko je čovjek sam sebi onemogućio djelovanje, ujedno si je oduzeo i mogućnost prikazivanja sebe kao po nečemu jedinstvenog. Tako nakon osjećaja političke suvišnosti slijedi osjećaj potpune otuđenosti u kojoj pojedinac ne posjeduje nikakvu moć da sebe prikaže kao po nečemu posebnog među drugima, čime se početni osjećaj nemoći prema sustavu dodatno potencira osjećajem nemoći prema vlastitoj okolini u društvu.

Određene reakcije pojedinca dobro opisuje Fromm, a među njima je očekivana reakcija koju sustav traži kada dolazi do otuđenja, a to je da se individua odrekne svoje individualnosti i da se pomiri s umirenim funkcionalnim tipom ponašanja. Upravo su umirenost i funkcionalnost ona svojstva koja kapitalističkom sustavu najbolje odgovaraju jer takav sustav traži omamljene mase nesposobne da misle i djeluju, a takvu reakciju Fromm naziva poistovjećivanjem.

Postoji i destruktivni tip ponašanja, koji se ne želi pomiriti sa svojom suvišnošću na opisani način te svoju samoaktualizaciju traži u drugom obliku moći, onom koji je najjednostavniji i najučinkovitiji – nanošenje boli drugom pojedincu te ponižavanje njegove ljudskosti, odnosno, pokušaj njenog potpunog uništavanja. Ovu reakciju Fromm naziva rušilaštvom do koje dolazi kada pojedinac izbjegava osjećaj nemoći prema svijetu tako da se taj svijet uništi.²²

²² Fromm, Erich (1964). *Bekstvo od slobode*. Nolit, Beograd.

ZAKLJUČAK

Čovjek je filozofski rečeno „zoon politikon“ društveno biće koje je determinirano svojom društvenošću. Ako sam on postaje asocijalan i samim time društvenost kod njega izostaje. U redu je biti samostalan i znati se pobrinuti sam za sebe i o sebi, u tom smislu individualnost je itekako poželjna. Ipak, treba se napraviti razlika između takvog tipa individualnosti gdje je čovjek neovisan o pomoći drugima i individualnosti gdje čovjek ostaje sam kompletno izoliran od ostatka društva, to je onaj negativan tip individualnosti u ovom smislu. Zapadna društva kroz medije i na druge načine propagiraju individualnost u sklopu obavljanja određenog posla kojeg čovjek odrađuje u okviru zadanog radnoga vremena. Što je čovjek slobodniji od nekakvih osobnih obiteljskih veza i odnosa to je pogodniji primjerice za multinacionalnu kompaniju u kojoj radi zato što sasvim logično donosi više profita. Čovjek se kao što Marx navodi u takvom okruženju otuđuje od sebe ali i od drugih i gubi tu svoju komponentu čovječnosti. Može se onda reći da izgleda da se čovjek zapravo mora ponašati više nalik stroju, odnosno mašini, robotu. Ljudi nisu stvoreni za takav život jer rad ne bi trebao biti smisao života. Svaki čovjek treba razonodu, u njoj čovjek ispunjava svoje slobodno vrijeme i uživa u stvarima koje ga zanimaju. Za neke to su određeni hobiji poput bavljenja sportom ili odlaska u teretanu. Dok, s druge strane neki žele pronaći smisao u svom životu jureći više ciljeve želeći se izdići i izdvojiti od drugih, tu dolazi Internet na scenu. Takvi ljudi često su sami ili zbog životnih okolnosti ili zbog toga što to izaberu. U bilo kojem slučaju i oni traže određenu potvrdu svojeg mišljenja i stavova i zajednicu u koju će se uklopiti. Svijet danas ima Internet i veliki broj mogućnosti koje nudi. Pronalazak online zajednica je nešto što može imati dvojake konotacije pozitivnu i negativnu. Jedino je bitno što se traži i s kojom svrhom. Smatram da je važno ograničiti vrijeme koje se provodi online i od malena odgajati buduće naraštaje da se igraju međusobno. Nažalost ovaj jednostavan koncept danas se sve više čini utopijskim. Za svaku promjenu treba prvo krenuti od onoga što pojedinac može napraviti za sebe, ako je čovjek zadovoljan sobom biti će zadovoljan i ostalima oko sebe i to je upravo ključ promjene koja se postepeno treba dogoditi na globalnoj razini kako bih svijet bio bolje mjesto za život. A jedan od glavnih stvari je ne zatvarati se u sebe, ne bježati od drugih ljudi i jednostavno razmišljati svojom glavom, a ne bez provjeravanja vjerovati onome što se plasira putem medija i drugih kanala.

POPIS LITERATURE

Bauman, Z. (2011). *Tekuća modernost*. Zagreb: Naklada Pelago

Eisenstadt, S. (2004). *Fundamentalizam, sektaštvo i revolucija Politička kultura*. Zagreb: Politička kultura

Hrabar, S. (2012). *Politički terorizam i ekstremizam u zapadnoj Europi u drugoj polovici 20. stoljeća*. ROSTRA

Fromm, E. (1986). *Zdravo društvo*. Zagreb: Naprijed

Fromm, E. (1986). *Čovjek za sebe*. Zagreb: Naprijed

Fromm, Erich (1964). *Bekstvo od slobode*. Nolit, Beograd.

Marcuse, H. (1989). *Čovjek jedne dimenzije, 2. izdanje*. Sarajevo: Sour

Internet link: <https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/erich-fromm-zdravo-drustvo-1-dio/>

Internet link: <https://adventisti.hr/sektastvo-ili-sekte/>